

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI**

XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI AXBOROTNOMASI

Axborotnoma OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi 223/4-son qarori bilan biologiya, qishloq xo‘jaligi, tarix, iqtisodiyot, filologiya va arxitektura fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

**2025-4/4
Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi
2006 yildan boshlab chop qilinadi**

Xiva-2025

Bosh muharrir:*Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.***Bosh muharrir o‘rinbosari:***Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.***Tahrir hayati:**

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.
Abdullayeva Muborak Maxmusovna, b.f.d., prof.
Abduhalimov Bahrom Abduraximovich, t.f.d., prof.
Agzamova Gulchexra Azizovna, t.f.d., prof.
Aimbetov Nagmet Kalliyevich, i.f.d., akad.
Ametov Yakub Idrisovich, b.f.d., prof.
Babadjanov Xushnut, f.f.n., prof.
Bahodirova Feruza Bahodir qizi, PhD, dots,
Bobojonova Sayyora Xushnudovna, b.f.n., dos.
Bekchanov Davron Jumanazarovich, k.f.d.
Buriyev Xasan Chutbayevich, b.f.d., prof.
Gandjayeva Lola Atanazarovna, b.f.d., k.i.x.
Davletov Sanjar Rajabovich, tar.f.d.
Durdiyeva Gavhar Salayevna, arx.f.d.
Ibragimov Baxtiyor To‘laganovich, k.f.d., akad.
Izzatullayev Zuvayd, b.f.d., prof.
Ismailov Is‘haqjon Otabayevich, f.f.n., dos.
Jumaniyozov Otoboy, f.f.d., prof.
Jumaniyozov Zoxid Otoboyevich, f.f.n., dos.
Jumanov Murat Arepbayevich, b.f.d., prof.
Kadirova Shaxnoza Abduxalilovna, k.f.d., prof.
Qalandarov Nazimxon Nazirovich, b.f.f.d., k.i.x.
Karabayev Ikramjan Turayevich, q/x.f.d., prof.
Karimov Ulug‘bek Temirbayevich, DSc
Kurbanbayev Ilhom Jumanazarovich, b.f.d., prof.
Kurbanova Saida Bekchanovna, f.f.n., dos.
Qutliyev Uchqun Otoboyevich, f-m.f.d., prof.
Lamers Jon, q/x.f.d., prof.
Maykl S. Enjel, b.f.d., prof.
Maxmudov Raufjon Baxodirovich, f.f.d., k.i.x.
Mirzayev Sirojiddin Zayniyevich, f-m.f.d., prof.
Matniyozova Hilola Xudoyberganovna, b.f.d., prof.
Masharipova Feruza Jumanazarovna, PhD

Mirzayeva Gulnara Saidarifovna, b.f.d.
Najmeddinov Axmad Raxmatovich PhD, dotsent
Pazilov Abduvayit, b.f.d., prof.
Razzaqova Surayyo Razzoqovna, k.f.f.d., dos.
Ramatov Bakmat Zaripovich, q/x.f.n., dos.
Raximov Raxim Atajanovich, t.f.d., prof.
Raximov Matnazar Shomurotovich, b.f.d., prof.
Raximova Go‘zal Yuldashovna, f.f.f.d., dos.
Ro‘zmetov Baxtiyar, i.f.d., prof.
Ro‘zmetov Dilshod Ro‘zimboyevich, g.f.n., k.i.x.
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, PhD
Sadullayev Azimboy, f-m.f.d., akad.
Salayev San‘atbek Komilovich, i.f.d., prof.
Saparbayeva Gulandam Masharipovna, f.f.f.d.
Saparov Kalandar Abdullayevich, b.f.d., prof.
Safarov Alisher Karimdjaniyevich, b.f.d., dos.
Sirojov Oybek Ochilovich, s.f.d., prof.
Sobitov O‘lmasboy Tojxmedovich, b.f.f.d., k.i.x.
Sotipov Goyipnazar, q/x.f.d., prof.
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, b.f.d., akad.
Xolliyev Askar Ergashevich, b.f.d., prof.
Xolmatov Baxtiyor Rustamovich, b.f.d.
Cho‘ponov Otanazar Otojonovich, f.f.d., dos.
Shakarboyev Erkin Berdikulovich, b.f.d., prof.
Ermatova Jamila Ismailovna, f.f.n., dos.
Eshchanov Ruzumboy Abdullayevich, b.f.d., prof.
O‘razboyev G‘ayrat O‘razaliyevich, f-m.f.d.
O‘rozboyev Abdulla Durdiyevich, f.f.d.
Hajiyeva Maqsuda Sultonovna, fal.f.d.
Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.
Xudayberganova Durdona Sidiqovna, f.f.d.
Yuldashev Xamza Kamalovich, PhD
Zaripova Ranojon Zaripovna, PhD, dotsent

Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№4/4 (125), Xorazm Ma‘mun akademiyasi, 2025 y. – 263 b. – Bosma nashrning elektron varianti - <https://www.mamun.uz/bulletin>

ISSN 2091-573 X

Muassis: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi mintaqaviy bo‘limi – Xorazm Ma‘mun akademiyasi

MUNDARIJA

FILOLOGIYA FANLARI

Abdullayeva F.B. Koreys roman janri taraqqiyotida adibalarning tutgan oʻrni	6
Abduqaxarov Q.A. Ingliz va oʻzbek tilida urgʻu va ohangning pragmatik xususiyatlari	10
Abdusalimov S.R. Jon Ronald Tolkinning ingliz adabiyotida fantastik janrdagi ijodi	13
Abdushukurova G.A. Stilistik uslub va yozuvchining individual yondashuvi	15
Abiyatova M.M. Differences between machine translation and human translation: a comparative study of “The little prince”	18
Akindikov N.B. Selection and theoretical philological criteria in the promotion of enlightenment ideas in school literary studies	21
Alibekova M.A. Beyond the basics: elevating pragmatics in the uzbek high school context	24
Allayev Z.M. Linguistic aspects of oneirosphere: a comparative analysis	27
Alxiyeva S.R. “Tabiatning ikkinchi siri” afsonasining tahlili va talqini	29
Amirqulova N. Fraseologizmlar tarkibida qoʻshma soʻzlar derivatsiyasi va struktur semantik koʻchimlar	33
Anarboyeva I.O. Nominativ birliklarning gender tamoyillari xususida	35
Arifova U.A. Tarjimashunoslikda ekvivalentsiz leksika borasidagi nazariy qarashlar	39
Ashurov B.Sh. Linguistic markers of speech manipulation in forensic analysis of english and uzbek languages	42
Atamurodova F.T. Roman trilogiya janri va Joys Keri trilogiyasining badiiy xususiyatlari	44
Axmadjonov I. Dunyo tilshunosligida morfem birliklar haqida qarashlarning shakllanishi	47
Axmedov J.Gʻ. Linguistic landcape of fire and water: analyzing idioms and proverbs in uzbek and english	50
Axrarova G.X. Antonim soʻzlarning sheʼriy misralarda qoʻllanilishi	52
Axunova M.A., Oʻrmonova M.F. Ingliz va oʻzbek tillarida miqdor konseptiga oid neologizmlar	55
Azimova S.A. “Yosh” konsepti asosida madaniy-pragmatik qadriyatlarning lingvistik talqini	60
Azizova M.B. Ibora va gap koʻrinishida uchrovchi epitetlarning oʻzbek tiliga tarjimasi tamoyillari	63
Barotova N.Sh. Olamning lisoniy manzarasini hosil qilishda qoʻllaniladigan lisoniy hamda nolisoniy omillar tahlili	66
Begmatova S.B. Adabiyot olamida romantizm yoʻnalishdagi ijod qilgan adiblar	70
Bobokalonov R.O. Fransuz va oʻzbek tibbiyot terminologiyasining tarixiy rivojlanishi	73
Boboqulova G.Sh. Badiiy tarjimada muammolar va yechimlar	78
Boltabayeva M.B. Grem Grinning diniy qarashlarini “Kuch va shon-shuhrat” romanida aks ettirilishi	81
Boltayeva D.Sh. The transformative power of the novella in literature and society	83
Botirova N.F. Chikano – mojaro va kurash sheʼriyati	86
Boymurodova G.M. Ingliz va oʻzbek tillarida mehnat mazmunli maqollarning yasashida grammatik tuzilish	89
Bozorova M.U. Mediadiskursda til shaxsiyati va uning pragmalingsvistik tadqiqi	91
Burieva U.A. Analysis of incomplete sentences in discourse in uzbek and english	94
Burxanova M.M. Nolisoniy tizim tasnifiga doir	97
Choriyeva Ch.S. Turgʻunlashuviga koʻra diniy leksika	99
Davletova I.U., Jumaniyazova D.A. Ingliz va oʻzbek tillarida oddiy, qiyosiy va orttirma darajali sifat komponentli frazeologizmlar	102
Djumaeva N.D., Bakhshilloeva N.I. Linguistic features of the concept of “magic” in english and uzbek cultures: a comparative-cognitive analysis	105
Djumayeva N., Abduxolikova A. “Oʻtkan kunlar” romanida inson ruhiy holatini ifodalovchi lisoniy birliklar tahlili	108
Djumayeva N., Sultanmuradova D. Pragmatic features of infinitive and infinitive constructions	110
Egamberdiyev J.J. Oʻzbek tili izohli lugʻatlarida terminlarning kodifikatsiya qilinishi	113

5. Chomsky, N. (1965). Aspects of the Theory of Syntax. MIT Press.
6. Levinson, S. C. (1983). Pragmatics. Cambridge University Press.
7. Wierzbicka, A. (1991). Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction. Mouton de Gruyter.
8. Джумаева, Н. (2023). The essence of concept in cognitive linguistics. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 44(44).
9. Джумаева, Н. (2023). Ingliz hamda o'zbek xalq ertaklaridagi sehrli buyumlar orqali milliy madaniyatning ifodalanishi. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 39(39).
10. Джумаева, Н. (2023). Human centered motives in the image of magical objects in fairy tales. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 39(39).
11. Rasulov, Z. (2024). Ortiqchalik va tejankorik tamoyillarining o'zaro munosabati. Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 8-9. <https://doi.org/10.2024/tw831c49>
10. Rasulov Zubaydullo Izomovich, . (2024). Balance of economy and redundancy in information transmission. International Journal Of Literature And Languages, 4(10), 26–28. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume04Issue10-06>
11. Izomovich, R. Z. . (2024). Xalq Og'zaki Ijodida, Ingliz Va O'zbek Mifologiyasining Asosiy Personajlarining Boshqa Xususiyatlarini O'rganish. *Miasto Przyszłości*, 47, 1179–1182.
12. Erkinovna, Y. F. (2024). Modern Learning Methods and the Effectiveness of the Communication Maxims in Education. *Miasto Przyszłości*, 55, 1133–1136.
13. Yuldasheva, F. E., & Shavkat, G. The advantages of pairworking and groupworking in English classes. *Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Бухоро давлат университети немис ва француз тиллари кафедраси*, 312.

UO'K 808.5

“O‘TKAN KUNLAR” ROMANIDA INSON RUHIY HOLATINI IFODALOVCHI LISONIY BIRLIKLAR TAHLILI

N.Djumayeva, PhD, dots., Buxoro Davlat Universiteti, Buxoro
A.Abduxolikova, magistrant, Buxoro Davlat Universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Ushbu maqolada Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romanida inson ruhiy holatini ifodalovchi lisoniy birliklar tahlil qilinadi. Asarda qahramonlarning hissiyotlari va ichki kechinmalari turli lingvistik vositalar orqali ifodalangan bo'lib, bu usullar roman badiiyati va obrazlar tizimini yanada jonlantiradi. Keltirilgan materialda lisoniy birliklar psixolingvistik usuldan foydalanilib tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: psixolingvistik tahlil, tasviriy vositalar, obraz, frazeologik birliklar, ruhiy kechinmalar.

Аннотация. В данной статье анализируются языковые единицы, репрезентирующие психическое состояние человека в романе Абдуллы Кадири «Минувшие дни». В произведении чувства и внутренние переживания героев выражаются различными языковыми средствами, и эти приемы еще больше оживляют искусство романа и систему образов. В цитируемом материале языковые единицы анализируются с помощью психолингвистического метода.

Ключевые слова: психолингвистический анализ, изобразительные средства, образ, фразеологизмы, душевные переживания.

Abstract. This article analyzes the linguistic units that express the human mental state in Abdulla Qodiriy's novel "Days Gone By". In the work, the emotions and inner experiences of the characters are expressed through various linguistic means, and these methods further enliven the novel's art and the system of images. In the cited material, linguistic units are analyzed using psycholinguistic methods.

Key words: psycholinguistic analysis, pictorial means, image, phraseological units, mental experiences.

Psixolingvistika matndagi hissiyotlilik (his-tuyg'ularni yetkazish qobiliyati) xususiyatiga alohida e'tibor qaratadi. Matnning bunday xususiyati insonning ichki kechinmalarini, voqelikka munosabatini o'ziga xos pafos bilan ifodalaydi. Qahramonning hissiy kechinmalari va uning ruhiy holati muallifning nutqiy vaziyat uchun tanlagan til birliklariga bog'liq bo'lib qoladi[1].

Tahlilda quyidagi asosiy jihatlar o'rganiladi:

- Ruhiy holatni aks ettiruvchi leksik birliklar, jumladan, hissiy so'zlar va sinonimik qatlamlar.

- Frazelogik birliklar orqali inson kayfiyatining chuqur ifodalanishi.
 - Dialog va ichki monologlar yordamida qahramonlarning psixologik kechinmalarini yoritish.
 - Tasviriy vositalar (metafora, epitet, tashbih va poetizmlar) orqali ruhiy holatlarning estetik ifodasi.

Natijada, Qodiriyning badiiy uslubi inson ruhiyatini ta'sirchan tasvirlashda katta ahamiyat kasb etishi aniqlanadi. Ushbu maqola adabiyotshunoslar va tilshunoslar uchun muhim bo'lib, o'zbek badiiy matnida lingvistik birliklarning funksional xususiyatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romani o'zbek adabiyotida birinchi tarixiy-romantik asar sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Asarda qahramonlarning ruhiy kechinmalari, hissiyotlari va ichki dunyosi turli lisoniy birliklar orqali ifodalangan. Quyida ushbu ruhiy holatlarni ifodalovchi asosiy vositalarni tahlil qilamiz.

1. Leksemalar orqali ifodalash

Qodiriy inson his-tuyg'ularini ifodalash uchun aniq leksik birliklardan foydalanadi. Masalan:

- Muhabbat: "Kumush, men seni yaxshi ko'raman..."
- Xavotir va qo'rquv: "Yusufbek hojining yuragi g'ash tortdi."
- Alam va nadomat: "O, taqdir, nega meni bu qadar ayovsiz qiynaysan?"
- Xafagarchilik va tushkunlik: "Ichimga charog' yoqsalar ham yorimaydi."

Bu kabi so'z va iboralar qahramonlarning ichki dunyosini aniqroq ochib beradi.

2. Frazelogik birliklar

Romanda inson ruhiy holatini yanada ta'sirli ifodalash uchun frazeologizmlardan keng foydalaniladi:

- "Ko'ngli g'ash bo'ldi" qayg'u va tashvish ifodasi.
- "Yuragi hovuch-hovuch bo'ldi" – qo'rquv va hayajonni bildiradi.
- "Ko'ziga uyqu kelmadi" – insonning tashvishda ekanini ko'rsatadi.

Bu iboralar orqali qahramonlarning his-tuyg'ulari yanada aniq va tabiiy aks ettirilgan.

3. Sinonim va antonimlar orqali his-tuyg'ularni kontrastda ifodalash

Qodiriy inson ruhiy holatlarini tasvirlashda sinonim va antonimlardan samarali foydalanadi.

-Masalan, Kumush va Yusufbek hojining muhabbati shodlik va umid bilan bog'langan bo'lsa, Zaynabning qismati og'riq va hasrat bilan ifodalangan.

-Yusufbek hoji va Komilbek obrazlarida yaxshi-yomon tushunchalari keskin ziddiyatda beriladi.

4. Dialoglar va ichki monologlar

Qahramonlarning ruhiy holatini ochishda dialoglar va ichki monologlar muhim o'rin tutadi.

- Yusufbek hoji Kumush va Otabek o'rtasidagi sevgi haqida o'ylaganda, u o'z ichida turli kechinmalarni boshdan kechiradi.

- Otabekning Kumushga bo'lgan muhabbati esa uning so'zlarida yaqqol aks etadi:

"Sen meni deb qiynalayapsan, Kumushjon! Men ham shu yurak g'amini bosib bo'lay desam, yana seni o'ylayman."

Bunday holatlar ruhiy kechinmalarni tabiiy tarzda yetkazadi.

5. Poetizmlar va tasviriy vositalar

Asarda inson his-tuyg'ularini ta'sirchan tasvirlash uchun metafora, epitet va boshqa badiiy vositalardan keng foydalanilgan:

- Metaforalar: "Ko'nglim g'ulg'ula bo'ldi.", "Taqdir mening boshimga qora bulutlar tortdi."
- Epitetlar: "g'amgin yurak", "qalbi pora-pora", "mehribon Kumush".

-Tashbihlar: "Yuragi g'am ichida erib borayotgan sham kabi edi.", "Ko'z yoshlari yomg'irdek yog'ildi".

Bular qahramonlarning ruhiy holatini yanada teranroq ifodalaydi.

Xulosa. "O'tgan kunlar" romanida inson ruhiy kechinmalarini ifodalash uchun turli lisoniy birliklar – leksik birliklar, frazeologizmlar, sinonim va antonimlar, dialoglar, ichki monologlar hamda tasviriy vositalardan foydalanilgan. Bu usullar orqali qahramonlarning ichki dunyosi o'quvchiga yorqin va jonli yetkaziladi.

Shu sababli, Qodiriyning badiiy uslubi inson his-tuyg'ularini aniq va ta'sirchan ifodalashda alohida o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abuzalova Mehriniso Kadirovna, Avliyoqulova Lola Bebutovna, "BADIY MATNNING PSIXOLINGVISTIK TAHLILI". "AYNIY VORISLARI" xalqaro elektron jurnal. ISSN 3030-3370
2. Qodiriy, Abdulla. O'tgan kunlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, turli nashrlari.
3. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. Abdulla Qodiriy ijodi va o'zbek romanchiligi rivoji. – Toshkent, 1980.
4. Vohidov, A. O'zbek romanining shakllanishi va taraqqiyoti. – Toshkent, 1976.
5. Karimov, I. Abdulla Qodiriy va jadid adabiyoti. – Toshkent, 1994.
6. Usmonov, Q. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent, 2005.
7. Jo'raev, M. Badiiy matn lingvistikasi. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2001.
8. Mamatov, M. Tilshunoslik va adabiyotshunoslikdagi badiiy tasvir vositalari. – Toshkent, 2010.
9. Rahmonov, Sh. Frazologik birliklarning badiiy asardagi funksiyasi. – Toshkent, 2015.

UDK 808.3

PRAGMATIC FEATURES OF INFINITIVE AND INFINITIVE CONSTRUCTIONS

N. Djumayeva, Associate professor, PhD, Bukhara State University, Bukhara

D. Sultanmuradova, master student, Bukhara State University, Bukhara

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilida infinitiv va infinitiv konstruksiyalarining pragmatik xususiyatlari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot ushbu grammatik birliklarning turli kommunikativ kontekstlardagi roli va funksiyalarini, jumladan, modal ma'no ifodalash, xushmuomalalik strategiyalarini qo'llash hamda bilvosita nutq shakllarini yaratishdagi ahamiyatini o'rganadi. Infinitiv konstruksiyalarining sintaktik moslashuvchanligi va boshqa til birliklari bilan bog'lanishi natijasida turli xil ma'no nozikliklarini qanday hosil qilishi tadqiq qilinadi. Shuningdek, Otto Jespersen, V.V. Vinogradov va Sh.S. Sirojiddinov kabi tilshunos olimlarning infinitiv ishlatilishi bo'yicha qarashlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, infinitiv konstruksiyalari nutqni tartibga solish, buyruqlarni yumshatish va niyatni bevosita bildirmasdan ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola rasmiy va norasmiy nutq kontekstlarida infinitiv tuzilmalarning qanday ishlatilishini ko'rsatadigan lingvistik tahlillarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: infinitiv, infinitiv konstruksiyalari, pragmatika, modal ma'no, bilvosita nutq, xushmuomalalik strategiyalari, sintaktik moslashuvchanlik.

Аннотация. В данной статье рассматриваются прагматические особенности инфинитива и инфинитивных конструкций в английском языке. Исследуется их роль в различных коммуникативных контекстах, с особым вниманием к выражению модальности, вежливости и косвенной речи. Анализируется синтаксическая гибкость инфинитивных конструкций и их взаимодействие с другими языковыми единицами, что позволяет передавать сложные смысловые оттенки. Кроме того, проводится сравнительный анализ взглядов известных лингвистов, таких как Отто Есперсен, В.В. Виноградов и Ш.С. Сироджиддинов, на семантические и прагматические аспекты использования инфинитива. Выводы исследования показывают, что инфинитивные структуры играют ключевую роль в организации дискурса, смягчении команд и выражении намерений без прямого указания. Статья дает представление о том, как инфинитивные конструкции формируют языковое взаимодействие в официальных и неофициальных ситуациях.

Ключевые слова: инфинитив, инфинитивные конструкции, прагматика, модальность, косвенная речь, стратегии вежливости, синтаксическая гибкость.

Abstract. This article examines the pragmatic features of the infinitive and infinitive constructions in English. It explores how these structures function within different communicative contexts, emphasizing their role in expressing modality, politeness, and indirect speech. The research investigates the syntactic flexibility of the infinitive and its interaction with other linguistic elements to convey nuanced meanings. Furthermore, the study compares the views of leading linguists, such as Otto Jespersen, V.V. Vinogradov, and Sh.S. Sirojiddinov, on the semantic and pragmatic aspects of infinitive usage. The findings suggest that infinitive constructions serve as a crucial tool in